ज्योतिर्मय

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

❑ पुणे ❑ वर्ष १ ले ❑ अंक ४८ वा ❑ रविवार दि.२३ मार्च २०२५ ❑ पाने ४ ❑ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

जेव्हा बायका जल्लाद बनतात...

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

उत्तर प्रदेशातील मेरठ येथील सौरभ हत्या प्रकरण सध्या संपूर्ण देशात चर्चेत आहे. पत्नी इतकी क्रूर होऊ शकते याची कल्पनाही कोणी केली नसेल. या प्रकरणाने आपल्याला पुन्हा एकदा त्या घटनांची आठवण करून दिली आहे ज्यात पत्नींनी त्यांच्या प्रियकरांसह स्वतःच्या पतींची हत्या केली. अशा खुनी बायकांची कहाणी... ज्या वाचून ऐकून जीवाचा थरकाप उडेल..

मग ती मेरठची मुस्कान असो किंवा जयपूरची गोपाली असो. दोघांनीही सात आयुष्य एकत्र जगण्याची आणि मरण्याची शपथ घेतली, पण नवीन प्रेमाच्या आकांक्षेत त्यांनी स्वतःच्या हातांनी त्यांच्या जुन्या नात्यांचा त्याग केला. या खुनी बायकांनी इतका रक्तरंजित खेळ खेळला की ते ऐकून सगळेच थक्क झाले.

मेरठच्या स्माईलची भयानक कहाणी

मेरठच्या सौरभला कल्पनाही नव्हती की मुस्कान, ज्यावर तो मनापासून प्रेम करत होता, तो त्याचा खून करण्याचा कट रचत आहे. मुस्कानने सौरभला औषध देऊन बेशुद्ध केले आणि नंतर तिचा प्रियकर साहिलसोबत मिळून तिने त्याच्या छातीवर चाकूने अनेक वार केले. हत्येनंतर त्याचे डोके कापण्यात आले. मृतदेहाचे १५ तुकडे करण्यात आले, नंतर एका पोत्यात टाकून ड्रममध्ये टाकण्यात आले आणि सिमेंट आणि पाण्याने भरण्यात आले. मुस्कानच्या कटाने सर्वांनाच आश्चर्य वाटते.

जयपूरमध्ये पत्नीने पतीची हत्या केली.

मेरठप्रमाणेच जयपूरमध्येही एका हृदयद्रावक हत्येने खळबळ उडाली. येथेही एका महिलेने तिच्या प्रियकरासह तिच्या पतीची हत्या केली. पत्नी गोपालीचे आरोपी दीनदयाळसोबत पाच वर्षांपासून प्रेमसंबंध होते. पत्नीने तिच्या प्रियकरासोबत मिळून पतीच्या डोक्यात लोखंडी रॉडने वार करून आणि गळा दाबून त्याची हत्या केली. मग त्यांनी त्याचा मृतदेह प्लास्टिकच्या पिशवीत ठेवला आणि जंगलात नेला. तिथे दोघांनी मिळून मृतदेहाला आग लावली. यानंतर दोघेही पळून जाण्याचा प्रयत्न करत होते, पण पोलिसांनी त्यांना पकडले.

डेहराडूनच्या कोमलने जहर देऊन पतीला मारले:

डेहराडूनमध्येही, पत्नीने नवीन प्रेमाच्या मागे लागून एक रक्तरंजित गुन्हा केला होता. येथील कोमलचे नीरज नावाच्या तरुणाशी प्रेमसंबंध होते. कोमलचा नवरा त्यांच्या प्रेमात अडथळा बनत होता. यावर कोमलने तिचा प्रियकर नीरज वर्मासोबत मिळून तिच्या पतीला विष देऊन मारले.

जिंदमध्ये पत्नीनेच पतीची हत्या केली:

हरियाणातील जिंद येथेही अशीच एक घटना घडली आहे. जिंदच्या पूजाने तिचा प्रियकर विक्रमसोबत मिळून तिचा पती करमबीरची हत्या केली होती. हे प्रकरण ऑगस्ट २०१९ चे आहे.

बिजनौरची सोनी तिच्या पतीची खुनी निघाली:

२००७ मध्ये, उत्तर प्रदेशातील बिजनौरमध्ये, सोनीने तिचा प्रियकर गीतूसोबत मिळून तिचा पती तेजपाल सैनीची हत्या केली. गीतूचा मित्र हरिश्चंद्रही यात सामील होता. हत्येनंतर सोनीने मृतदेह घरातच पुरला. सोनी पोलिसांच्या ताब्यातून पळून गेला पण नंतर त्याला पुन्हा अटक करण्यात आली.

डॉ.ओमप्रकाश शेटेंची आयुष्मानच्या अध्यक्षपदी निवड

मुख्यमंत्र्यांची विश्वासू शिलेदारावर मोठी जबाबदारी

ज्योतिर्मय साहित्य

बीड – बीड जिल्ह्याचे भूमिपुत्र तथा गोरगरिबांचे देवदूत म्हणून परिचित असलेल्या डॉ.ओमप्रकाश शेटे यांना पदोन्नती मिळाली असून मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी त्यांची आयुष्मान भारत मिशन महाराष्ट्र समितीच्या अध्यक्षपदी निवड केली आहे. त्यांची निवड व कार्यकक्षा याबाबत सरकारच्या वतीने शासकीय परिपत्रक काढण्यात आले आहे. सरकारकडून झालेला हा सन्मान त्यांच्या कष्टाचे व परिश्रमाचे मूल्य अधोरेखित करणारा आहे. डॉ. शेटे यांच्याकडे आरोग्य क्षेत्रातील महत्वपूर्ण जबाबदारी आल्यामुळे सर्वसामान्यांच्या आशा पल्लवित झाल्या आहेत.

मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांचे अत्यंत विश्वासू म्हणून डॉ.ओमप्रकाश शेटे सबंध महाराष्ट्राला परिचित आहेत. फडणवीस यापूर्वी मुख्यमंत्री असताना डॉ. शेटे यांनी मुख्यमंत्री वैद्यकीय सहाय्यता कक्षाच्या माध्यमातून केलेले काम उल्लेखनीयच नाही तर ऐतिहासिक आहे. तत्कालीन सरकारमध्ये फडणवीस यांचा सातवा माळा गोरगरीब रुग्णांसाठी आरोग्य मंदिर बनला होता. त्या मंदिरातील पुजारी म्हणून शेटे यांनी केलेली रुग्ण सेवा अभूतपूर्व होती, याला महाराष्ट्र साक्षी आहे. त्यावेळी लाखो लोकांना योजनेचा लाभ देत मुख्यमंत्री सहायता निधीतून ६०० कोटी व धर्मादाय कोट्यातून एक हजार दोनशे कोटींचे उपचार करण्याचा विक्रम करण्यात आला होता. मात्र महाविकास आघाडी सरकारच्या कार्यकाळामध्ये गरीब रुग्णांना उपचारासाठी मदत मिळणे दुरापास्त झाले होते.

राज्यामध्ये परत देवेंद्र फडणवीस मुख्यमंत्री झाल्यानंतर त्यांनी आपल्या खास विश्वासू शिलेदारांना सोबत घेण्याचा निर्णय घेतला आहे. त्यांचे निकटवर्तीय असलेल्या डॉ.ओमप्रकाश शेटे यांनाही पदोन्नती देण्यात आली आहे. महाराष्ट्र शासनाने फडणवीस यांच्या मान्यतेने प्रधानमंत्री जनआरोग्य योजना व महात्मा फुले जनआरोग्य योजना एकत्रिकरण करुन पाच लाख रुपयांचा लाभ शेवटच्या घटकापर्यंत नेण्याची जबाबदारी डॉ. ओमप्रकाश

शेटे यांच्यावर सोपवली आहे. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांची महत्वकांक्षी योजना म्हणून परिचित असलेल्या आयुष्मान भारत योजनेच्या महाराष्ट्राच्या अध्यक्षपदी डॉ. ओमप्रकाश शेटे यांची निवड करण्याचा महत्वपूर्ण निर्णय फडणवीसांनी घेतला आहे. त्यांच्या निवडीचे सर्व स्तरातून स्वागत होत आहे.

डॉ.ओमप्रकाश शेटे सक्षम पर्याय

विधान परिषदेच्या सभागृहात अधिवेशनामध्ये सत्ताधारी व विरोधक यांनी लक्षवेधी लावत आयुष्यमान भारत व महात्मा फुले जन आरोग्य योजना यातील त्रुटीवर प्रचंड टीका केली होती. या योजनेतील त्रुटीमुळे सामान्य माणसांना पाच लाख रुपयाचा लाभ मिळत नाही असा आरोप सर्वांनी केला होता. कदाचित या योजनेला शेवटच्या घटकापर्यंत देण्याकरिता व झारीतले शुक्राचार्य बाजूला करण्याकरिता डॉ. ओमप्रकाश शेटे सारखा अनुभवी व सक्षम पर्याय म्हणून फडणवीस यांनी त्यांच्यावर जबाबदारी सोपवली असल्याचे समजते.

रुग्ण व रुग्णालये दोन्ही वाचली पाहिजेत..!

प्रधानमंत्री जन आरोग्य योजना व महात्मा ज्योतिबा फुले जन आरोग्य योजना अशी एकत्रित असलेल्या आयुष्मान योजनेमध्ये राज्यातील १८०० पेक्षा जास्त रुग्णालये अंगीकृत आहेत. योजनेच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी या हॉस्पिटलवर चाप बसण्याची गरज आहे. रुग्ण आणि रुग्णालये दोन्ही वाचली पाहिजेत यासाठी डॉ. ओमप्रकाश शेटे कसा सुवर्णमध्य साधतात? हे पहावे लागेल. जबाबदारी सोबतच मिळालेल्या अधिकारांचा वापर करून डॉ. शेटे हे सामान्य रुग्ण व रुग्णालये या दोघांमध्ये योग्य समन्वय साधतील यात शंका नाही. यासाठी यापूर्वीचा दांडगा अनुभव त्यांच्या कामी येईल.

शिस्त, मेहनत आणि जिद्द या त्रिसूत्रीच्या आधारे यश मिळवता येते-महाराष्ट्र केसरी पै. पृथ्वीराज मोहोळ

ज्योतिर्मय साहित्य

नसरापूर – पुणे जिल्हा शिक्षण मंडळाच्या शंकरराव भेलके महाविद्यालय, नसरापूर येथे वार्षिक स्नेहसंमेलन व पारितोषिक वितरण सोहळा मोठ्या उत्साहात आणि जल्लोषात संपन्न झाला. या प्रसंगी भोर, वेल्हा, मुळशी तालुक्याचे आमदार मा. शंकरभाऊ मांडेकर हे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते. तसेच महाराष्ट्र केसरी पै. पृथ्वीराज मोहोळ, मा. श्री. सु. ल. खुटवड उपसंपादक सकाळ वृत्तपत्र, मा. श्री. एल.एम.पवार सर उपसचिव पुणे जिल्हा शिक्षण मंडळ या वेळी उपस्थित होते. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ तुषार शितोळे सर सर्व प्राध्यापकवर्ग कार्यालयीन कर्मचारी आणि विद्यार्थी मोठ्या संख्येने या कार्यक्रमाला उपस्थित होते.

कार्यक्रमाची सुरुवात दीपप्रज्वलन आणि पु.जि.शि. मंडळाचे संस्थापक स्व. बाबुरावजी घोलप साहेब यांच्या प्रतिमा पूजनाने झाली. मान्यवरांच्या हस्ते स्नेहसंमेलनाचे औपचारिक उद्घाटन करण्यात आले. विद्यार्थ्यांनी सादर केलेल्या नृत्य, गायन, नाटिका आणि विविध कलाविष्कारांनी संपूर्ण सभागृह मंत्रमुग्ध झाले. महाविद्यालयातील खेळाडूंनी आणि कलाक्षेत्रातील विद्यार्थ्यांनी सादर केलेल्या प्रतिभाशाली कार्यक्रमांनी उपस्थितांची मने जिंकली.

पारितोषिक वितरण समारंभात शैक्षणिक, क्रीडा आणि सांस्कृतिक क्षेत्रात उल्लेखनीय यश संपादन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा तसेच महाविद्यालयातील प्राध्यापकांचा सन्मान करण्यात आला. सकाळ वृत्तपत्राचे उपसंपादक सू. ल. खुटवट यांनी आपल्या भाषणात विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन देत म्हणाले की, ''शिक्षणासोबतच खेळ आणि सांस्कृतिक क्षेत्रात यश मिळवणेही तितकेच महत्त्वाचे आहे. महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी आपली गुणवत्ता सिद्ध केली असून, भविष्यातही यशाची नवनवी शिखरे गाठावीत.'' अशा शुभेच्छा विद्यार्थ्यांना दिल्या.

महाराष्ट्र केसरी पै. पृथ्वीराज मोहोळ यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना खेळाच्या महत्त्वावर प्रकाश टाकला. त्यांनी सांगितले की, ''शिस्त, मेहनत आणि जिद्द या त्रिसूत्रीच्या आधारे यश मिळवता येते. विद्यार्थ्यांनी शारीरिक व मानसिक आरोग्य सांभाळत आपल्या स्वप्नांची पूर्तता करावी.''

कार्यक्रमाच्या यशस्वी आयोजनासाठी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ तुषार शितोळे यांच्या मार्गदर्शनाखाली सांस्कृतिक समितीने, प्राध्यापक वर्गाने आणि विद्यार्थी संघटनांनी विशेष मेहनत घेतली. उपस्थित मान्यवरांनी कार्यक्रमाच्या उत्कृष्ट नियोजनाबद्दल प्रशंसा केली. स्नेहसंमेलनाच्या निमित्ताने विद्यार्थ्यांना आपली कला आणि कौशल्य सादर करण्याची संधी मिळाली, आणि संपूर्ण महाविद्यालय परिवाराने हा आनंदोत्सव मोठ्या उत्साहात साजरा केला.

लक्षवेधी छायाचित्र....

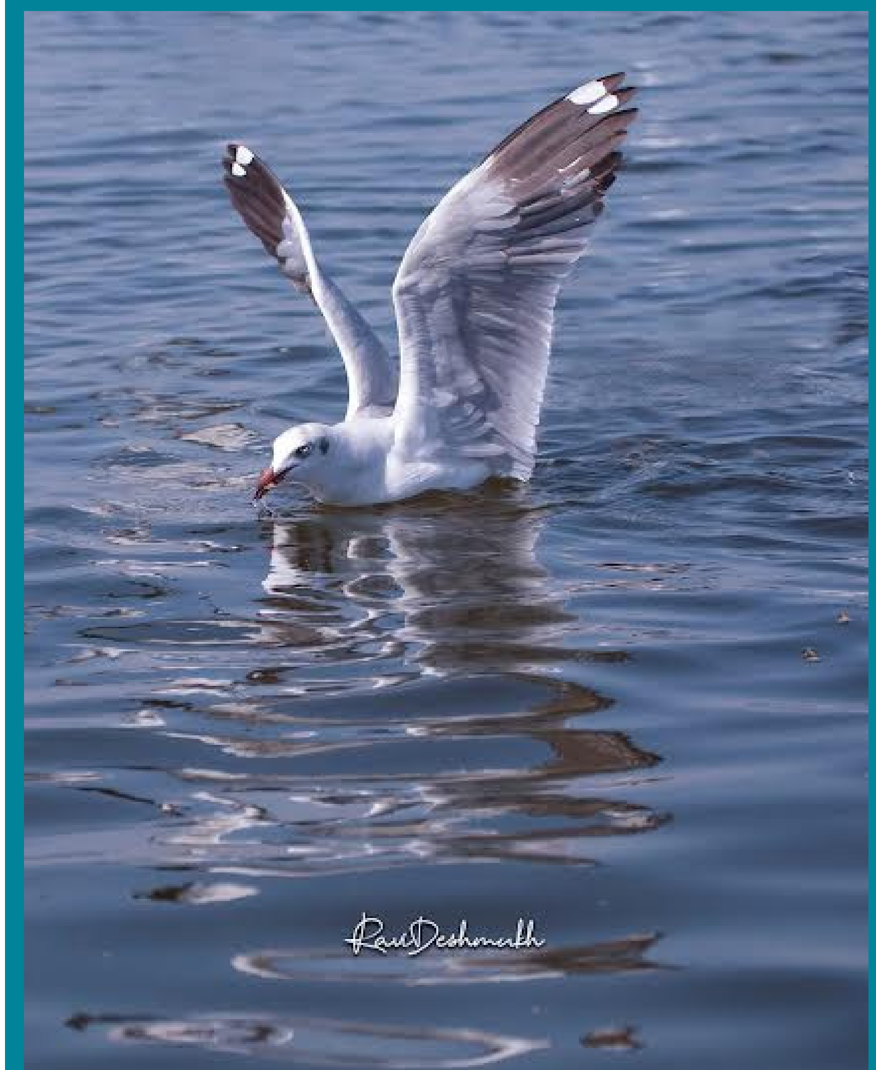

उन्हाळ्यात पाण्यात डुंबण्याची मजा काही औरच...

(छाया : रवी देशमुख, पुणे)

अहिल्याबाईच्या विचारांची गूंज : अभ्यास, सन्मान आणि नेतृत्वनिवडीचा संगम

देवगिरी प्रांताच्या राज्यस्तरीय चर्चासत्र व सर्वसाधारण सभेत वैचारिक समृद्धीचा उत्सव

ज्योतिर्मय साहित्य

बिड – अखिल भारतीय इतिहास संकलन योजना, नवी दिल्ली संलग्न इतिहास संकलन संस्था, महाराष्ट्रदेवगिरी प्रांत आणि राजीव गांधी कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, करमाड यांच्या संयुक्त विद्यमाने ''पुण्यश्लोक अहिल्याबाई होळकर त्रिशताब्दी जयंती'' निमित्त आयोजित राज्यस्तरीय चर्चासत्र आणि प्रांतीय सर्वसाधारण सभा अभ्यासपूर्ण विचारांची मेजवानी ठरली.

कार्यक्रमाच्या उद्घाटन सत्रात डॉ. राधाकृष्ण जोशी पश्चिम क्षेत्रीय संघटन सचिव, अखिल भारतीय इतिहास संकलन योजना, नवी दिल्ली यांच्या हस्ते दीपप्रज्वलन करण्यात आले. अध्यक्षस्थान प्राचार्य डॉ.एस.एस. मुंढे यांनी भूषवले. उद्घाटन सत्रात डॉ. गीताजली बोराडे यांचा इतिहास विभाग प्रमुख, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, छत्रपती संभाजीनगर या पदावर निवड झाल्याबद्दल विशेष सत्कार करण्यात आला. शाल, श्रीफळ, पुष्पगुच्छ आणि सन्मानचिन्ह देऊन संस्थेच्या वतीने त्यांचा गौरव करण्यात आला.

याच वेळी छत्रपती संभाजीनगर जिल्हाध्यक्ष म्हणून डॉ. बोराडे यांची नियुक्ती जाहीर करण्यात आली. त्यांच्या शैक्षणिक योगदानाचा गौरव करत, जिल्ह्यातील इतिहास संशोधन आणि

कार्यरत अभ्यासकांसाठी त्यांचे नेतृत्व प्रेरणादायी ठरेल, असा विश्वास संस्थेने व्यक्त केला. तसेच डॉ. मोहीनी उपासणी यांची देवगिरी प्रांताच्या सह-महिला प्रमुखपदी निवड करण्यात आली. त्यांच्या अभ्यास, महिला सहभाग व संघटनात्मक कौशल्यांच्या आधारे त्यांच्याकडे ही महत्त्वाची जबाबदारी देण्यात आली. यानंतर पार पडलेल्या परिसंवाद सत्रात ''पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर यांचे कालातीत कार्य'' या विषयावर सखोल विचारमंथन झाले. बीजभाषण डॉ. पुष्कर शास्त्री यांनी सादर केले. सत्राच्या अध्यक्षस्थानी डॉ. डिंगाबर सोनवणे, प्रमुख, इतिहास विभाग, ज्ञानेश्वर महाविद्यालय, नेवासा होते. सूत्रसंचालन डॉ. रवी सातभाई यांनी केले.

परिसंवादात डॉ. शांता जाधवर गीते यांनी ''संस्कृतीची पुनर्बांधणी'', डॉ. नम्रता भोसले यांनी ''महिला सबलीकरण'' आणि डॉ. गीताजली बोराडे यांनी ''कालातीत अहिल्यादेवी'' या विषयावर मांडणी करताना इतिहास, समाज आणि महिला सक्षमीकरणाच्या दृष्टिकोनातून विचार मांडले. दुपारी पार पडलेल्या प्रांतीय सर्वसाधारण सभेचे अध्यक्षस्थान डॉ. मुकुंद देवर्षी यांनी भूषवले. या सभेत मागील वर्षातील इतिवृत्त सादर करून मंजूर करण्यात आले. ''इतिहास दर्पण'' प्रकाशन, कार्यशाळा, परिसंवाद व शोधनिबंध लेखन यांचा आढावा घेण्यात आला.

संघ शताब्दी वर्षानिमित्त जिल्हास्तरावर लघु शोध प्रबंधासाठी प्रस्ताव मागवण्याचा निर्णय यावेळी घेण्यात आला. त्यासाठी निधी संकलन, मार्गदर्शन कार्यशाळा व आर्थिक तरतुदीच्या योजना मांडण्यात आल्या. महत्त्वाचा निर्णय म्हणजे, सध्या कार्यरत असलेल्या प्रांत कार्यकारिणीला सर्वानुमते मान्यता देण्यात आली. अध्यक्ष डॉ. मुकुंद देवर्षी, सचिव प्रा. धनंजय जवळेकर, संघटन सचिव डॉ. रवी सुभाषराव सातभाई यांच्यासह सर्व पदाधिकाऱ्यांच्या कार्याचा सभेत गौरव करण्यात आला आणि त्यांच्या नेतृत्वात संस्थेचे कार्य अधिक गतिमान होईल, असा विश्वास व्यक्त करण्यात आला. कार्यक्रमाचे संयोजन प्रा. मनोज देवकर, प्रमुख, इतिहास विभाग, राजीव गांधी महाविद्यालय, करमाड यांनी उत्कृष्टपणे केले. सर्व सत्रांचे आयोजन, तांत्रिक समन्वय आणि वेळेचे भान ठेवून पार पाडले गेले. या अभ्यासपूर्ण दिवसभरातील कार्यक्रमातून इतिहासप्रेम, संशोधनवृत्ती आणि नेतृत्व घडवण्याचा प्रेरणादायी संदेश देण्यात आला. अहिल्याबाई होळकर यांचे विचार आणि कार्य नव्या पिढीपर्यंत पोहचवण्याचे सामर्थ्य या चर्चासत्राने दाखवून दिले.

– विद्यावाचस्पती विद्यानंद
Mobile: +917709612655
Email: vidyavachaspati.vidyanand@gmail.com

आनंदी पहाट...

व्यक्तीच्या वेगळेपणाचे महत्व

ज्योतिर्मय साहित्य

आपल्या संवादातून, लेखनातून, देहबोलीद्वारे आणि विविध क्रिया–प्रतिक्रियांतून आपण व्यक्त होत असतो. व्यक्त न होणाऱ्या व्यक्तीची घुसमट वाढत जाते. मोकळेपणानं मनांतील विषय एखाद्याला सांगितले कि मनावरचा ताण, दडपण कमी झाल्याचं देखील जाणवतं. ह्या मोकळ्या होण्यातून आपल्या समस्यांचं निराकरण होत जातं. काहीवेळा उद्भवलेल्या प्रश्नांची उकल होत जाते. मनातील भय, न्यूनगंड दूर होण्याच्या दृष्टीनं मोकळेपणानं आपल्या मनांतील शंका व्यक्त करणं उपयुक्त ठरतं. आपल्याला पडलेले प्रश्न केवळ आपल्याच भ्रम आणि संभ्रमामुळे निर्माण होत असतात. प्रत्येक वेळेला प्रत्येक प्रश्नाची उत्तरं सारखी नसतात, प्रत्येकाचे प्रश्न निराळे असतात, उत्तरेही प्रत्येकासाठी भिन्न असतात. जसं व्यक्ती तितक्या प्रकृती तसंच, जसे प्रश्न तशी त्यांच्यासाठी उत्तरे, हे लक्षात घेणं जरुरीचं असतं. एखाद्या समस्येचं उत्तर सर्वांनाच लागू होतं असं नाही, हेही समजून घेणं आवश्यक असतं.

व्यक्त होणारीच व्यक्ती असते; अशाच व्यक्तीचं व्यक्तिमत्व चार चौघांपेक्षा निराळं असतं. खरं तर, व्यक्त न होणारा जीव ह्या भूतलावर सापडणे विरळाच. जन्माला आलेला प्रत्येक जीव काही ना काही प्रकारे व्यक्त होण्याचा प्रयत्न करतच असतो. ते व्यक्त होणं आवाजाच्या माध्यमातून, लिखित स्वरूपांत, देहबोलीच्या वापरांतून होत असतं. आपल्या अंतर्मनांत येणारे विचार, विषय, घटना, अनुभव आपण अगदी जवळच्या, आपल्या हक्काच्या व्यक्तीजवळ बोलून दाखवत असतो. म्हणजेच एकप्रकारे आपण व्यक्तच होत असतो. तसं करण्यामुळे आपल्या मनांत साठून राहिलेल्या विचार बाहेर पडतात, त्यांना मोकळी वाट करून दिली जाते. निसर्ग नियमानुसार ते गरजेचं असतं.

दक्षिण भारतातील अप्रतिम मंदिरे (भाग एक)

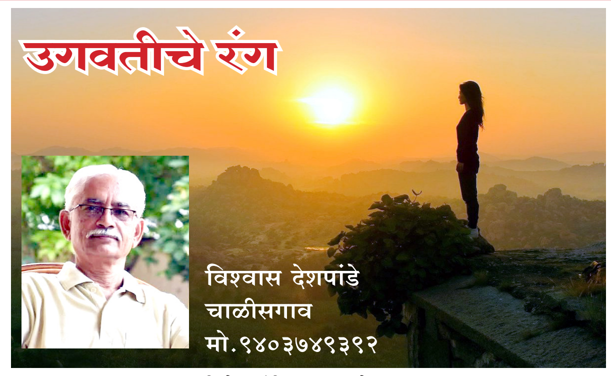

ज्योतिर्मय साहित्य

अतिशय भव्य असलेल्या परिसराच्या मध्यभागी चेन्नकेशवाचे सुंदर मंदिर आहे. मंदिराचे मुख्य प्रवेशद्वार पूर्व दिशेला असून त्याच दिशेला आणखी एक प्रवेशद्वार आहे मंदिराच्या परिसराला उंच दगडी भिंतीचे संरक्षण आहे मंदिरासमोर असलेल्या गरुड स्तंभावर गरुडाची मूर्ती हात जोडलेल्या स्थितीत मंदिराकडे तोंड करून उभे आहे ही मूर्ती अत्यंत देखणी आणि प्रमाणबद्ध आहे. पाठीवर पसरलेले पंख, हातावरील बाजूबंदांमध्ये असणारे सर्प, बोटांमधील अंगठ्या, पाठीमागे असलेली प्रभावळ, धनुष्याकृती भुवया, डोक्यावर असलेला मुकुट आणि मानवी देह धारण केलेलं गरुडाचं रूप आपलं लक्ष वेधून घेतं. ही मूर्ती पाहिल्यानंतर हात आपोआप जोडले जातात. या मुख्य मंदिराच्या परिसरातच आणखी मंदिरे, मंडप आणि ओवऱ्या आहेत. मंदिराभोवती प्रदक्षिणा घालण्यासाठी आणि मंदिराच्या मागील भिंतीवर असलेले नक्षीकाम किंवा शिल्पकामाचे निरीक्षण करण्यासाठी, पाहण्यासाठी विस्तीर्ण जागेची सोय आहे. हे मंदिर तीन फूट उंच जगतीवर उभे आहे. जगती म्हणजे उंच चौथरा. मंदिराच्या आवारातच गरुड स्तंभाखेरीज आणखी एक स्तंभ उभा आहे. हा एकाश्म आहे म्हणजे एकाच दगडातून घडवलेला आहे. ४२ मी. उंची असलेल्या या स्तंभाला पाया नसून तो त्याच्या स्तःच्या वजनावर उभा आहे हे विशेष ! या स्तंभाला गुरुत्वाकर्षण स्तंभ असेही म्हटले जाते.

मंदिराच्या मुख्य प्रवेशद्वारावर मकर तोरण आढळते मकर म्हणजे एक पौराणिक प्राणी असून त्याचा देह अनेक प्राण्यांपासून बनलेला आहे असे त्या शिल्पावरून दिसते. या शिल्पाच्याच जोडीला भगवान विष्णूंचे मत्स्य, कुर्म, नरसिंह, वामन, परशुराम, राम, कृष्ण, बुद्ध आणि कल्की असे दहा अवतार कोरलेले दिसतात. इथेच आपल्याला सिंहावर विजय मिळवणाऱ्या राजाचं शिल्प ही बघायला मिळतं. होयसळ राजे हे अत्यंत शूर होते. त्याचा हा पुरावाच म्हटला पाहिजे. मंदिराच्या प्रवेशद्वारावर आपल्याला रती आणि मदनाचं शिल्प देखील पाहायला मिळतं. पण हे शिल्प एकत्र नसून वेगवेगळे आहे. त्याचा अर्थ असा की कामासारखे विकार मंदिराच्या बाहेरच ठेवूनच पवित्र मनाने आपण मंदिरात प्रवेश करावा.

हे मंदिर गुरुत्वाकर्षणाचा सिद्धांत दर्शवणाऱ्या मूर्तींनी समृद्ध आहे. या मंदिरात मोहिनीच्या मुख्य मूर्तीसह इतरही मूर्ती आहेत. भस्मासुराचा वध करण्यासाठी भगवान विष्णूंनी मोहिनीचे रूप धारण केले होते. मोहिनी म्हणजे अदृश्य अशा आकर्षणाचे प्रतीकच ! भगवान विष्णूंच्या या रूपाला नाभी नाही. गुरुत्वाकर्षणाची ओढ येथील अनेक शिल्पकामातून दिसते. मोहिनीच्या एका हातातून बांगडी खाली येताना दिसते तर वर उचललेल्या पायातील पैंजण खाली झुकलेले दिसतात. येथील सरस्वती देवीची मूर्ती देखील गुरुत्वाकर्षणाचे भान ठेवूनच बनवली आहे. या मूर्तीच्या मस्तकावर पाण्याचे थेंब पडले तर ते नाकाच्या खालून उजवीकडून येऊन उजव्या हाताच्या तळहातावरून डाव्या पायाच्या तळव्यावर पडतात आणि तिथून उजव्या पायावर पडतात. हे पाणी खाली पसरत नाही तर थेट खाली पडते ते गुरुत्वाकर्षणामुळेच ! हे सगळे पाहिले की या मूर्ती घडवणाऱ्या कलाकारांचे कौशल्य आणि ज्ञान पाहून आपण थक्क होतो. **(क्रमश:)**

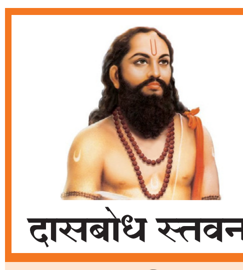

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,
पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

विरक्त लक्षण

ज्योतिर्मय साहित्य

भगवंताचे प्रेम ऊदय पावल्याची अवस्था, वासना क्षीण झाल्याची अलीप्तपणाची अवस्था योगाभ्यासाने येणारी अवस्था, ध्यान साधल्यावरची अवस्था, देहाचे भान लोपल्यावर होणारी अवस्था, तुर्या पचनी पडल्यावरची अवस्था यासर्व साक्षात्कार लक्षणाचे ज्ञान विरक्ताला असावे.

विरक्त योगी असावा,योगक्रिया, योगासने, विधी व विधानाचेज्ञान अवगत असावे. विरक्ताकडे आपपर भाव नसावा. सगगळ्यांशी प्रेमाने सौदाहर्याने तन, मन, धन देऊन आदर्शवादी जीवन अंगीकारलेले असावे. तो लोभी नसावा.थोडक्यात काय तर विरक्ताने जगन्मित्र असावे.मोकळे व बंधनमुक्त जीवन जगावे. पण आपल्या पासून कुणालाही त्रास होणार नाही याची काळजी घ्यावी. शास्त्राच्या सर्व अंगाचा विचार करू, अभ्यास पूर्ण वर्तन करून भगवंत प्राप्तीची ईच्छा असणाऱ्या सर्व समाजाला शुध्द साधन मगर्गाला लावावे. परमार्थ सांगत असताना समाजमनावर जर शंकांचे गारूड असेल तर ते दूर करावे.

विरक्त स्वत:भगवंत भक्तीत लीन झालेला असावा . तो सदवर्तनी,सदाचारी, हठयोगी, ऊत्तम वक्ता, प्रवाहीवाणी, आरोग्यसंपन्न, पराकोटीचा भक्तीमार्ग अवलंबणारा असावा.

मित्रांनो या समासातील संतवचने मला जेवढी समजली, ऊमजली तेवढी श्रोत्यापुढे मांडण्याचा प्रयत्न केला. काही ऊणे असेल तर माझ्या कडे अधिक असेल ते समर्थाच्या चरणांशी भावसुमनांजली समजून वहाते व विरक्त लक्षणनाम समास नववा समाप्त करत आहे.

श्रीराम जय राम जय जय राम
जय जय रघूवीर समर्थ

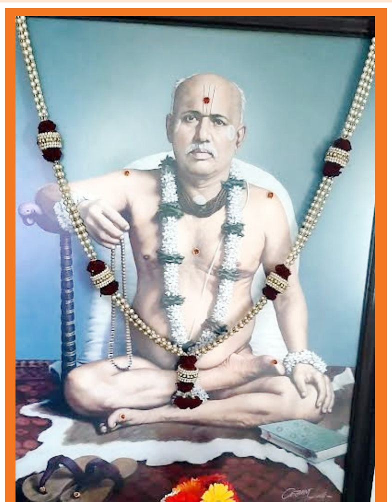

श्री ब्रह्मचैतन्य गोंदवलेकर महाराज

अखंड समाधानाचा मार्ग ।

ज्योतिर्मय साहित्य

चित्तात राखावे समाधान ।। चित्तांत ज्याचे राहिले समाधान । तोच भगवंताचा आवडता जाण ।। ज्याचा विश्वास रामावरी । त्याला समाधान स्वीकारी ।। माझे हित रामाचे हाती हा धरिता विश्वास । समाधान मिळत असे जीवास ।। दु:ख ही परमात्म्याची इच्छा जाणून जो भगवंताचा झाला । त्याला देह प्रारब्धावर टाकता आला ।। प्रारब्धाने देहाची स्थिति । हे सर्वच सांगती । पण त्यात मानता येते सुख समाधान । ध्याता एक रघुनंदन ।। तात्पुरते काही तरी औषध घ्यावे । देहाच्या लोभात न सापडावे ।। माझे सांगणे दुजे नाही । जोवर श्वासोच्छवास देही । तोंवर मुखी नाम पाही ।। तरीपण मी सांगतो एक । ठेवावा रामावर विश्वास । तोच साह्यकारी होईल खास ।।

असावे शुद्ध आचरण । करावे भगवंताचे स्मरण ।। कर्तव्याची ठेवावी जागृति । त्यात भगवंताची राखावी स्मृति ।। नामाविण नाही दुजे साधन । हे सांगत आले सर्व संतजन ।। देहाचे अस्तित्व भगवंतासाठी। याहून नाही दुजी उच्च प्राप्ति ।। देहाचे भोग देहाचे माथी । ऐसे सर्व सांगती । परि एक वाटतसे चित्ता । ते दूर होतील एक भगवंत चिंतिता ।। भगवंतावाचून देहाचे सुखभोग । हे न मानिती साधुसज्जन ।। आता जगणे रामासाठी । हा निश्चय मानावा चित्ती ।। जगातील वैभव ऐश्वर्य संपत्ति । लौकिक आणि कीर्ति । हे परमात्म्यावाचून मातीमोल साधुसंत गणती ।। आजवर झाले कष्ट फार । देहाचा भरवसा धरून थोर ।। देहाचे सुखसौख्य आदरसत्कार । हे प्रारब्धाधीन सत्य जाण ।। मुलींनी खेळ मांडला । परि नाही कामाला आला । तैसा प्रपंची थोर झाला । परमात्म्याचा तो न म्हणावा भला ।। रामापरते सत्य नाही । श्रुतिस्मृति सांगतात हेच पाही ।। आता न ठेवावा जगी भरवसा । राम सखा करावा खासा ।। रामाविण अन्य प्रीति । उपजे देहबुद्धीचे संगती ।। आता राम एकच करी ।। तुझा विसर न पडो अंतरी ।। आता जसे असेल तसे होऊ द्यावे । रघुनाथभजनी असावे ।। मागील झाले होऊन गेले । पुढील येणार येऊ द्यावे भले ।। आत न धरावा हव्यास । हेच वाटे जीवास ।। जे जे करणे आणिले मनी । रामकृपे पावलो जगी । माझे आता काही । दुसरे मागणे नाही।। माझे कोणी नाही । मी कोणाचा नाही । जग आणि देह अगदी माझे नाही ।। जे जे काही दृश्य पहावे। त्याचे रूपांतरच व्हावे । हा नेहमीचा अनुभव ठेविता चित्ती । समाधानाची होय प्राप्ती ।।

जोवर श्वासोच्छ्वास देही । तोवर मुखी नाम पाही ।।

***

संस्कृती व संस्कार

विभावरी कुलकर्णी,
मो. ८०८७८१०१९७

रागावलेले पक्षी

ज्योतिर्मय साहित्य

लहानपणी पासून म्हणजे अगदी बाळ असल्यापासून आपले भावविश्व व परिचय होतो तो काऊ चिऊ यांच्याशी जोडलेले असते. अगदी एक घास काऊचा एक घास चिऊचा अशी सुरुवात होते. इथे इथे बस रे काऊ असे म्हणत काऊला हातावर बसण्यासाठी बोलावले जाते. आणि हे सगळे पशू पक्षी आपल्या आयुष्यात किती आवश्यक असतात हे मनावर ठसते. आणि मग या कावळ्याचा आपल्या आयुष्यात किती जवळचा व घनिष्ट वावर असतो ते लक्षात आले. या काऊचे बरेच प्रसंग अनुभवले आहेत. आणि त्यांच्या रागाचा तर चांगलाच प्रसाद मिळाला आहे.

आम्ही आमच्या नवीन घरात रहायला आल्यावर निसर्गरम्य परिसर, इकडे तिकडे फिरणारे विविध पक्षी यांचे फारच आकर्षण होते. आणि त्याचा किलबिलाट ऐकून खूप आनंद व्हायचा. मी हातावर धान्य घेऊन त्यांना भरवत असे. आणि त्याची चिमणी आणि इतर छोट्या पक्षांना चांगलीच सवय झाली होती. शनिवारी मात्र सकाळच्या शाळेमुळे हे शक्य व्हायचे नाही. आणि ते पक्षी सर्व प्रकारचा आरडा ओरडा करायचे. एका शनिवारी आमच्या ह्यांना वाटले आपण धान्य द्यावे. म्हणून ते हातावर धान्य घेऊन उभे राहिले, तर ते धान्य पक्ष्यांनी स्वीकारले नाही. उलट त्यांच्या हातावर चोची मारुन गेले.

एकदा आम्ही एका शेतातल्या घरी (फार्म हाऊस) वर गेलो होतो. आम्ही व्हरांड्यात बसलो होतो त्याच्या समोर एक झाड होते. त्यावर एक कावळा सतत येऊन ओरडायचा. आम्ही त्याच्याकडे इतके लक्ष दिले नाही. मग आम्ही फोटो काढण्यासाठी त्या झाडाजवळ गेलो. त्या वेळी तो कावळा जास्तच ओरडू लागला. पुन्हा आमच्या जागेवर जाऊन बसलो. नंतर तर तो इतक्या मोठ्या आवाजात चिडून आमच्या कडे बघून ओरडू लागला. थोड्या वेळाने तर तो स्वतःची पिसे उपटू लागला. थोडी चौकशी केल्यावर कळले, आम्ही बसलो होतो तेथे त्याच्यासाठी रोज धान्य व पाणी ठेवले जात होते. आम्ही तिथे बसल्यामुळे त्याच्यासाठी धान्य व पाणी दुसरीकडे ठेवले होते. ते त्याने अजिबात घेतले नव्हते.

आमच्या घरासमोर आम्ही अशोकाची झाडे लावली आहेत. त्यावर दरवर्षी अगदी शेंड्यावर कावळा घरटे बनवतो. त्यात कोकिळ पण आपले एखादे अंडे घालते. दोघांची अंडी उबवली जातात. कावळ्याची पिल्ले लवकर उडायला शिकतात. आणि त्या कोकिळेच्या पिल्लाला वाढवत असताना, उडायला शिकवत असताना, कावळा आमच्या डोक्यावर चोचीने मारतो आणि आम्हाला घरात जायची बंदी करुन टाकतो. आपण त्या पिल्लाकडे (कोकिळेच्या) पाहिले तरी अंगावर चाल करून येतो.

अशा विविध पक्ष्यांच्या व प्राण्यांच्या रागाचे, खोडकर पणाचे व त्यांच्या आनंदाचे अनुभव घेतले आहेत. आणि या भावना त्यांच्यात पण असतात फक्त ते त्यांच्या पद्धतीने व्यक्त करत असतात. ते आपण ओळखू शकलो तर आपल्याला पण खूप छान वाटते. आणि ही विविधता आनंद देते.

नीतिशतक निरूपण

अनुवाद आणि निरूपण
ह.भ.प.चंद्रहास शास्त्री सोनपेठकर

ज्योतिर्मय साहित्य

राजन् दुधुक्षसि यदि क्षितिधेनुमेतां
तेनाद्य वत्समिव लोकममुं पुषाण।
तस्मिंश्च सम्यगनिषं परिपोष्यमाणे
नानाफलैः फलति कल्पलतेव भूमिः ।।

अर्थ – हे राजा, जर तू या पृथ्वीरूपी गायीचे दोहन करू इच्छित असशील, तर सर्वप्रथम आपल्या प्रजेचे पुत्रवत् पालन पोषण कर. प्रजचे रात्रंदिन चांगल्याप्रकारे पोषण केले गेले, तर ही भूमी कल्पलतेप्रमाणे नानाविध प्रकारची फळे उत्पन्न करते.

राज्यसंस्थेच्या स्थापनेचा मूळ उद्देश प्रजेचे कल्याण हा आहे. राजा प्रजाहितदक्ष असला पाहिजे. यातच राजाचे सौख्य सामावलेले असते, असे येथे कवीश्रेष्ठ भर्तृहरी सूचवित आहेत.

आचरणात आणावे असे

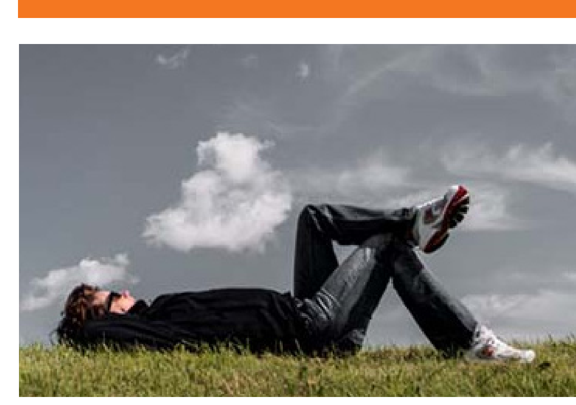

ज्योतिर्मय साहित्य

आयुष्यात ताकद आणि पैसा मिळवणे हे मेहनतीचे फळ आहे , परंतु कुटुंब आणि मित्र असणे हे जीवनाचे मूळ आहे. वृक्ष एक वेळ फळाशिवाय राहू शकतो, पण मुळाशिवाय उभे राहू शकत नाही ,कितीही मोठा वृक्ष असू द्या, मूळ कुजले की तो कोसळतो. म्हणूनच नाती जपावीत , कठीण प्रसंगी तीच कामी येतात. म्हणून दुसर्याच भल करायला कोणत्याही पदाची किंवा पैश्याची गरज नसते , फक्त मनात चांगली भावना लागते सुखाचे अनेक भागीदार भेटतील दुःखाचा एक साक्षिदार भेटायला सुद्धा नशीब लागत

शिक्षक आणि वेळ दोन्ही आपल्याला शिकवतात, फरक फक्त इतकाच की शिक्षक शिकवून मग परिक्षा घेतात ,तर वेळ आधी परिक्षा घेवून मगच ज्ञान देते,दोन्हीसाठी तयार रहा, पास तर आपल्याला व्हायचेच आहे. म्हणून नात ठरून होत नसतं ते निभावाव लागतं आपला मेंदू तर मनात हजार नाती जोडतो पण ती क्षणभरच टिकतात , हृदयापासून जोडलेल नातंच फक्त शेवटल्या श्वासापर्यंत टिकतं यासाठी आपण कधी कधी एकटे राहून आपल्या संगतीत पण रमायला शिकल पाहिजे , कारण चांगली परिस्थिती असेल तर जग मागे धावते , पण वाईट परिस्थितीत आपण बोलवूनही आपलीच माणसं कधी येत नाहीत जसे आपल्या आयुष्यातील सगळीच वादळे आपल्याला उद्ध्वस्त करण्यासाठी नसतात , काही काही वादळे आपला मार्ग स्वच्छही करून देत असतात.

शांत झोप लागण्यासाठी...

ज्योतिर्मय साहित्य

आपल्याला सर्वसाधारणपणे सात तासांची सलग झोप गरजेची असते, पण बऱ्याच जणांना काही कारणामुळे अशी सलग झोप लागत नाही.

काही कारणाने, एखादे टेन्शन, काळजी, भीतीमुळे किंवा अगदी उगाचच सतत मधे मधे जाग येत राहते किंवा काही लोकांना तर मुळातच झोप लागत नाही.

आपल्या झोपेवर ताबा मिळवण्यासाठी सवयी, व्यायाम प्रकार आणि आहार कसा असावा हे जाणून घेऊ

१) ध्यानधारण करणे

झोपेसाठी आयुर्वेदात अनेक उपाय सांगितले आहेत. त्यापैकी सर्वात महत्वाचा उपाय म्हणजे ध्यान

२) मंत्रोच्चार

दिवसातून किमान एकदा तरी ओंकार करावा. यामुळे शरीरात सकारात्मक ऊर्जा निर्माण होते ज्यामुळे आपण आपल्या मनात चालणाऱ्या असंख्य विचार किंवा काळज्यांना दूर थोपवू शकतो.

३) योगासने करणे

नियमितपणे योग साधना करणाऱ्या लोकांना झोपेचे कसलेच त्रास होत नाही. दिवसातून किमान वीस मिनिटं योगाची प्रॅक्टिस करून शरीर, मन स्वस्थ ठेवणं हा सवयीचा भाग बनून जातो.

४)मसाज करणे

झोपेच्या समस्यांसाठी मसाज हा सुद्धा एक चांगला उपाय आहे. नियमितपणे मसाज केल्याने झोपेचा दर्जा तर सुधारतोच पण मसाजमुळे टेन्शन, स्ट्रेस देखील दूर होतात. ज्यामुळे शांत झोप लागण्यासाठी मदत होते.

५) मॅग्नेशियम

आपल्या आहारातून अनेक प्रकारची खनिजे , व्हिटॅमिन आपल्या शरीरात जातच असतात. ह्यापैकी मॅग्नेशियम ह्या खनिजाची आपलाल्या चांगल्या झोपेसाठी गरज असते.

६) आवडते शांत संगीत ऐकणे

संगीत हा नैसर्गिक पेनकिलर म्हणून ओळखले जाते. शांत संगीतात आपले दुखणे कमी करायची क्षमता असते.

संगीतामुळे आपले मन शांत होते, शरीर सैल होते त्यामुळे आपल्याला झोप यायला सुरुवात होते.

झोप नीट येत नसेल, किंवा आली तरी सलग शांत झोप होत नसेल तर हे उपाय करून बघा. याने नक्कीच तुम्हाला फायदा होईल.

संकलन –
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी–चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क – ९२ ७१ ६६९ ६६९

रवींद्रनाथ टागोर

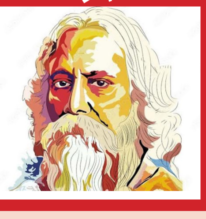

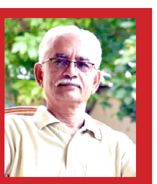

विश्वास देशपांडे,
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९९३२

रवींद्रनाथ टागोर : वारसा आणि कार्य

ज्योतिर्मय साहित्य

अनेकांना ही कविता म्हणजे निव्वळ आदर्शवाद वाटेल. अशा तऱ्हेचं जग अस्तित्वात येणं शक्यच नाही असंही वाटेल. पण तशा प्रकारचा विचार, तशी मागणी परमेश्वराकडे करायला काय हरकत आहे ? स्वप्न पाहायचीच असतील तर ती उदात्त, भव्यदिव्य पाहायला हवीत. रवींद्रनाथांच्या जीवनात आणि कल्पनेत क्षुद्र कल्पनांना स्थान नव्हते. ते आनंदयात्री आणि सौंदर्ययात्री होते. सत्य, सुंदर मंगलाची नित्य आराधना करणारा हा महाकवी होता.

या कवितेची अनेक जाणकारांनी भाषांतरे केली आहेत. प्रा. नरेंद्र जाधव यांनी या कवितेचा अतिशय सुंदर अनुवाद केला आहे. या कवितेला सुंदर चाल देऊन संगीतकार कौशल इनामदार यांनी संगीतबद्ध केलं आहे. मूळ इंग्रजीतील कविता अशी आहे –

Where the mind is without fear and the head is held high;
Where knowledge is free;
Where the world has not been broken up into fragments by narrow domestic walls;
Where words come out from the depth of truth;
Where tireless striving stretches its arms towards perfection;
Where the clear stream of reason has not lost its way into the dreary desert sand of dead habit;
Where the mind is led forward by thee into ever-widening thought and action
Into that heaven of freedom, my Father, let my country awake.

या कवितेचा प्रा नरेंद्र जाधव यांनी केलेला हा भावानुवाद बघा

भयशून्य चित्त जेथ, उन्नत सदैव माथा,
मम देशही जागृत होवो या मुक्त स्वर्गी आता.
हो अनिर्बंध हे ज्ञान, न संकुचिताची व्यथा
गर्भातूनी सत्याच्या ये शब्दांनाही सुंदरता
अविरत परिश्रमांनी परिपूर्ण ती कुशलता
रूढींना नाही थारा, विचारी अखंड निर्मलता
तव प्रेरणेमुळे ही नव-उन्मेषी व्यापकता

या कवितेचा आनंद घेण्यासाठी रवींद्रनाथांचा काळ आपल्याला समजून घ्यावा लागेल. रवींद्रनाथ ज्या काळात जन्मले, वाढले तो काळ परकीय राजवटीचा होता. ब्रिटिशांची अनिर्बंध सत्ता आपल्या आणि इतर अनेक देशांवर होती. इंग्रजी सत्तेविरुद्ध आपली स्वतंत्र मते मांडण्याचा, लिहिण्याचा अधिकार प्रजेला नव्हता. प्रजेला त्यांच्या जुलूम, दडपशाहीला सामोरे जावे लागत होते. भारतीय संस्कृती, धर्म, तत्वज्ञान इ. गोष्टी शिक्षणातून हद्दपार होऊन ब्रिटिशाना हवे तसेच शिक्षण देण्यावर भर होता. शरीराने भारतीय पण मनाने इंग्रज असे तरुण त्यांना राज्यकारभार करण्यासाठी हवे होते. हे लक्षात घेतले की सुरुवातीच्या काही ओळींचा अर्थ स्पष्ट होतो. लोक रूढी, परंपरांच्या बेड्यात अडकले होते. स्वतंत्र विचार करणे, अविरत प्रयत्न करीत राहणे आणि परिपूर्णतेकडे वाटचाल करणे लोक विसरले होते.

जरा याद करो कुर्बानी.........

ज्योतिर्मय साहित्य

दीडशे ते दोनशे वर्ष इंग्रजांच्या पारतंत्र्यात असणाऱ्या भारत मातेला इंग्रजांच्या गुलामीतून मुक्त करण्यासाठी हजारो स्वातंत्र्य सैनिकांनी स्वतःच्या जीवाचे बलिदान दिले. अनेक जण फासावर चढले तर कित्येकांनी इंग्रजांच्या गोळ्या छातीवर झेलल्या. या वीर स्वातंत्र्य सैनिकांच्या बलिदानाने १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी भारत माता इंग्रजांच्या गुलामीतूम मुक्त झाली. देशाला स्वातंत्र्य मिळवून देण्यासाठी अनेक स्वातंत्र्य सैनिकांनी छातीवर गोळ्या झेलल्या तर अनेक स्वातंत्र्य सैनिक हसत हसत फासावर चढले. भगत सिंग, राजगुरू आणि सुखदेव हे स्वातंत्र्य सैनिक देखील भारत मातेला इंग्रजांच्या गुलामगिरीतून मुक्त करण्यासाठी हसत हसत फासावर चढले आणि शहीद झाले. देशाला स्वातंत्र्य मिळवून देण्यासाठी आपल्या जीवाची बाजी लावणारे स्वातंत्र्य सैनिक शहीद भगतसिंग, राजगुरु व सुखदेव यांना २३ मार्च १९३१ रोजी इंग्रजांनी फाशी दिली होती. आज २३ मार्च हा दिवस शहीदांच्या नावे कोरला गेला गेला आहे. आजच्याच दिवशी म्हणजे २३ मार्च १९३१ रोजी शहीद भगतसिंग, राजगुरु आणि सुखदेव यांनी देशाच्या स्वातंत्र्यासाठी स्वतःच्या प्राणाचे बलिदान दिले. ९४ वर्षांपूर्वी आजच्याच दिवशी इंग्रजांनी भगतसिंग, राजगुरु आणि सुखदेव यांना फाशी दिली होती. देशासाठी प्राणाची आहुती देणाऱ्या शहिदांना आदरांजली वाहण्यासाठी आजचा दिवस

संपूर्ण देशात शहीद दिवस म्हणून साजरा केला जातो. १९२८ मध्ये सायमन कमिशन नावाचे शिष्टमंडळ भारतात आले होते. या कमिशनला विरोध म्हणून लाला लजपतराय यांनी मोठा मोर्चा काढला होता. सायमन कमिशनला विरोध करणाऱ्या लाला लजपतराय यांच्यावर इंग्रजांनी लाठीहल्ला केला. या लाठी हल्ल्यात लाला लजपतराय गंभीर जखमी झाले त्यातच त्यांचा मृत्यू झाला. लाला लजपतराय यांच्या मृत्यूनंतर संपूर्ण देशात इंग्रजांविरुद्ध संतापाची लाट उसळली. लाला लजपतराय यांच्या मृत्युनंतर देशातील जहाल गटाचे स्वातंत्र्य सैनिक कमालीचे चिडले. चंद्रशेखर आझाद, भगतसिंग, राजगुरु, सुखदेव आणि अन्य जहाल क्रांतिकारकांनी लाला लजपतराय यांच्या मृत्यूचा बदला घेण्याची शपथ घेतली. लाला लजपतराय यांच्या मृत्यूच्या एक महिन्याच्या आतच या क्रांतिकारकांनी आपली शपथ पूर्ण केली आणि १७ डिसेंबर १९२८ रोजी ब्रिटिश अधिकारी सँडर्सला गोळ्या घालून ठार केले. काही काळ ते भूमिगत राहिले मात्र फितुरीमुळे ते पोलिसांच्या हाती लागले. ७ ऑक्टोबर १९३० रोजी इंग्लिश कोर्टाने भगतसिंग, राजगुरु आणि सुखदेव यांना फाशीची शिक्षा सुनावली. यानंतर भगतसिंग यांची शिक्षा कमी व्हावी यासाठी फेर याचिका दाखल करण्यात आली मात्र १० मार्च १९३१ रोजी ती याचिका कोर्टाने फेटाळली. २३ मार्च हा दिवस भगतसिंग, राजगुरु आणि सुखदेव यांच्या फाशीसाठी निश्चित करण्यात आला. २३ मार्च १९३१ रोजी सकाळी ७ वाजून ३३ मिनिटांनी भगतसिंग, राजगुरु आणि सुखदेव यांना फाशी देण्यात आली. फाशीच्या वेळी या तिघांनी मेरा रंग दे बसंती चोला ...... हे गाणे गायले. फासावर लटकतानाही भारत मातेच्या या सुपुत्रांच्या चेहऱ्यावर कसल्याही प्रकारचे दुःख किंवा पश्चाताप नव्हता उलट भारत मातेसाठी फासावर जात असल्याचा अभिमान होता. आजच्या दिवशी भारत मातेला इंग्रजांच्या गुलामीतूम मुक्त करण्यासाठी आपल्या प्राणांची आहुती देणाऱ्या क्रांतिकारकांच्या बलिदानाचे स्मरण करणे हे प्रत्येक भारतीयांचे कर्तव्य आहे. भारत मातेला इंग्रजांच्या गुलामीतून मुक्त करण्यासाठी प्राणांची आहुती देणाऱ्या असंख्य ज्ञात अज्ञात शहिदांना शाहिद दिनी विनम्र अभिवादन!

श्याम ठाणेदार
दौंड जिल्हा पुणे
९९२२५४६२९५

संतविचार खेडोपाडी पोहचविणारा निःस्पृह संघटक-छोटे कदम माऊली

हे वर्ष जगद्गुरु श्री संत तुकाराम महाराज वैकुंठ गमन सोहळ्याचे त्रिशतकोत्तर अमृतमहोत्सवी वर्ष आहे. म्हणजेच महाराजांना वैकुंठाला जाऊन या बीजेला ३७५ वर्षे पूर्ण झालीत. मात्र आजही महाराष्ट्र मनावर तुकाराम नावाचे गारुड कायम आहे. आज मराठी भाषेत अनेक वाक्प्रचार व म्हणी महाराजांच्या अभंगांतून आल्या आहेत. ज्ञानेश्वरांची ज्ञानेश्वरी, नाथांचे भागवत आणि तुकोबारायांची गाथा ही वारकर्यांची प्रस्थानत्रयी आहे.वारकरी संप्रदायाचा प्रचार व प्रसार तुकारामोत्तर कालखंडात कुणी केला असेल ? तर या वारकरी सांप्रदायिकांनी.ज्या कालखंडात दळणवळणाची कोणतीच साधने उपलब्ध नव्हती, त्या कालखंडात कोंडाजीबाबा डेरे, सहादूबाबा वायकर, वाजवणे बाबा, रावजीबाबा आदींनी कधी पायी तर कधी खटारगाडीने प्रवास करुन महाराष्ट्राच्या शेताशिवारापर्यंत, वाडी वस्त्यांवर वारकरी विचार पोहचविले व संप्रदाय विकसित केला.

आज काही कीर्तनकारांनी शुध्द वारकरी विचार पायाखाली तुडवून संप्रदायात जो बाजार मांडलाय, त्यांच्याकडे पाहिले की मन विषण्ण होते.पण आजच्या अस्वस्थ वर्तमानात जेव्हा मारुतीबाबा कुर्हेकर व डॉ नारायण महाराज जाधवांसारखे त्यागी महात्मे पाहिले की, वारकरी विचारांची श्रीमंती दृष्टीस पडते.या संतव्दयांच्या मुशीत तयार झालेले वारकरी रत्न म्हणजे ज्ञानेश्वर माऊली कदम उर्फ छोटे माऊली!छोटे माऊली म्हणजे अलिकडील कालखंडात संतसाहित्याची ऐतिहासिक,सामाजिक, सांस्कृतिक मीमांसा सप्रमाण मांडणारा अभ्यासू कीर्तनकार.छोटे माऊलींमुळे महाराष्ट्रात आळंदी पंचक्रोशी, सासवड पंचक्रोशी,त्र्यंबकेश्वर पंचक्रोशी आदी वार्यांची परंपरा जिवंत राहिली. भजननिष्ठ वारकर्यांची एक मोठी परंपरा महाराष्ट्रात आहे. या परंपरेचे वर्तमान कालखंडातील वाहक म्हणून कदम माऊलींकडे पाहिले जाते.म्हणून माऊली जिथे असतील तिथे सिनेगीतांच्या चालीवर अभंग गायन करायची कुणाची हिंमत होत नाही.बोधेबाबांचा शुध्द सांप्रदायिक चालींचा वारसा त्यांनी पुढे चालविला आहे.वास्तविक हा अनेक पिढ्यांचा सांस्कृतिक वारसा आहे, तो जिवंत ठेवण्यासाठी शासनस्तरावर मात्र उदासिनता दिसते.त्यात कदम माऊलींसारख्यांनी दिलेले योगदान अतिशय मोठे आहे.

गेल्यावर्षी भरवस फाटा,जि.नाशिक येथे तुकोबारायांच्या ३७५ व्या वैकुंठ गमन सोहळ्याचे आयोजन करण्यात

प्रा.डॉ.दत्तात्रय प्र.डुंबरे
प्रमुख – मराठी विभाग व भाषा संशोधन केंद्र,
विवेकानंद महाविद्यालय, छ.संभाजीनगर

आले होते.दररोज पन्नास हजार भाविकांची उपस्थिती होती.शेवटी हा आकडा लाखावर गेला होता.सप्ताहात केवळ भजन कीर्तनच नाही तर आरोग्य शिबीर,शेतकरी कृषि प्रदर्शन, व्यवसाय मार्गदर्शन असे विविध उपक्रम राबविले. हजारोंचा जनसमुदाय गाथा पारायणाला बसला होता.असा एकच सप्ताह नाही, शहापूर, सासवड, सिध्दटेक, अकोळनेर, भंडारा डोंगर असे अनेक सप्ताह पार पाडले.

काल परवा भंडारा डोंगर पायथ्याशी जो सोहळा पार पडला,त्यात दररोज एक लाख भाविकांची उपस्थिती होती. एवढ्या समाजाचे अन्नदान,भव्य मंडप, इतर व्यवस्था हा खर्च काही कोटीत आहे. लोकांच्या देणगीतून व आमचे परमस्नेही बाळासाहेब काशिद यांच्या सहकार्याने हा सोहळा बीजेला संपन्न झाला. उपमुख्यमंत्री एकनाथ शिंदेंनी या सोहळ्यास भेट दिली तेव्हा त्यांनीही या नियोजनाबाबत आश्चर्य व्यक्त केले.बाळासाहेब काशिद यांनी भंडारा डोंगरावर जिथे तुकोबारायांनी साधना केली,तिथे २५० कोटी रुपयांचे भव्य मंदिराचे काम सुरु केले आहे.या मंदिरासाठी बाळासाहेबांनी अनेकदा घरातले पैसे घातलेत पण मुंबईतून व्याजाचे पैसे आणून देणी पूर्ण करताना मी ही पाहिले आहे. म्हणून या मंदिरासाठी २०० कोटी रुपयाचा निधी उभारण्यासाठी छोटे माऊलींनी खूप कष्ट घेतले आहेत.

छोटे माऊलींमुळे या भव्य मंदिराचे काम समाजाच्या व शासनाच्या दृष्टीपथात आले.त्यामुळे या कामाला मोठी गती मिळाली आहे. महाराष्ट्र राज्य आज पुरोगामी विचारांचे राज्य म्हणून भारतात ओळखले जाते.मात्र येथील भूमीत पुरोगामित्व रुजविण्यात वारकरी संप्रदायाचा सिंहाचा वाटा आहे.सर्व क्षेत्रातील व्यक्तींना पद्म पुरस्काराने भारत सरकारने गौरविले.मात्र वारकरी सांप्रदायिकांकडे दुर्लक्ष झाले आहे.मारुतीबोवा कुर्हेकरांना वारकरी संप्रदायातीलच नव्हे तर महाराष्ट्राच्या जडणघडणीबद्दल पद्मश्री पुरस्काराने सन्मानित करावे,ही छोटे माऊलींनी केलेली मागणी उपमुख्यमंत्री शिंदेंना मनोमन पटावी व त्यांनी शासनस्तरावर प्रयत्न सुरु करावेत, यात कदम माऊलींच्या संघटनशक्तीचा विजय आहे.

अशा मोठमोठ्या संतसंमेलनांचे आयोजन करणारे कदम माऊली स्वखर्चाने कार्यक्रम स्थळी जातात व समाजाच्या एक रुपयालाही हात लावत नाहीत, ही खूप मोठी उपलब्धी आहे. अ.भा.साहित्य संमेलनांच्या एकुणच तुलनेत मराठी भाषेचे वैभव व अभिजाततेचे वैभव टिकवण्यासाठी छोटे माऊलींसारख्या निःस्पृह व्यक्तीने दिलेले योगदान उजवेच ठरते. गरज आहे,या चळवळीमागे तुम्ही आम्ही उभे राहण्याची !

****

दवा-खाना

तमसो मा ज्योतिर्गमय

ज्योतिर्मय साहित्य

''मला माहित आहे की मला काहीच माहित नाही !'' हे अनमोल वचन आहे ग्रीक तत्ववेत्ता सॉक्रेटिसचे ! असे म्हटले जाते की कोणालाही काहीही माहित नसते, मात्र सॉक्रेटिस इतरांपेक्षा अधिक शहाणा होता कारण त्याने स्वतःचे अज्ञान ओळखले. खरे पाहिले तर जसजसे आपण एखाद्या विषयाचे ज्ञान संपादन करत जातो तसतसे आपल्याला जाणवायला लागते की आपल्याला या विषयाची किती कमी माहिती आहे. मंडळी ही माहित नसण्याचीच जाणीव तुम्हाला अधिकाधिक ज्ञान मिळवण्याकरता प्रोत्साहित करते. माझे मत असे आहे की अर्थात इन माय ओपिनियन, असे जी वैद्यकीय क्षेत्रातील व्यक्ती म्हणते, तिचे इतरांकडून ज्ञान ग्रहण करण्याचे मार्ग बंद झाले असतात.

तुम्हाला वाचून आश्चर्य वाटेल की संवादकौशल्याच्या बाबतीत जागतिक आरोग्य संघटनेनुसार चांगल्या डॉक्टर किंवा दवाखान्याविषयी एक महत्वाचा निकष हा आहे की डॉक्टर पेशंटसोबत किती वेळ आणि किती चांगला संवाद साधतो. व्यावसायिक भान राखत आपल्याच क्षेत्रातील इतर डॉक्टरांवर थेट टीका न करता सौम्य भाषेत पेशंटकडून समस्या जाणून घेणे केव्हांही उचित असते. ज्या डॉक्टरांकडे संभाषणकला आहे, त्याने औषधोपचार न करता बरीच लढाई जिंकलेली असते. मात्र गोड बोलतांनाच विषयाचे गहिरे ज्ञान आवश्यक आहे, कारण हे डॉक्टरांचे परम कर्तव्यच नव्हे तर व्यावसायिक जबाबदारी आहे. आजकालचे पेशंट सजग आणि ज्ञानी झाले आहेत आणि ग्राहक संरक्षण कायदा काटेकोरपणे लागू झालेला आहे, या बाबी दुय्यम! विचार करा, साधी टूथपेस्ट घेतांना आपण आपली आवड निवड, कंपनीची प्रतिष्ठा अन आपले बजेट याविषयी किती जागरूक असतो! जेव्हां पेशंट आपला जीवच डॉक्टरकडे सुपूर्द करतो तेव्हां त्याच्याकरता सर्वोत्तम औषधांची निवड करण्याचा अधिकार देखील तो डॉक्टरांना बहाल करतो, कारण या नात्याचा आधार असतो डॉक्टरांच्या ज्ञानावरील संपूर्ण विश्वास! डॉक्टरांनी तो सार्थ ठरवायला नको कां? समजा कांही गुगलप्रेमी पेशंटचे ज्ञान अर्धवट असेल तर त्याला पूर्णत्व आणायला डॉक्टरांकडे अद्ययावत वैद्यकीय ज्ञान असायलाच हवे.

लेखिका
डॉक्टर मीना श्रीवास्तव

वरील मुद्याकडे परत येते. जेव्हां पेशंट एका डॉक्टरांच्या इलाजावर समाधानी नसतो आणि दुसऱ्या डॉक्टरकडे जातो, तेव्हां सर्वप्रथम त्यांनी आधीच्या डॉक्टरांनी त्याला कुठले औषध दिले आहे हे तपासून घ्यावे. मंडळी, दुसऱ्या डॉक्टरकडे गेलात तर पहिल्या डॉक्टरने लिहून दिलेली औषधे त्यांना नक्की दाखवा. चिठ्ठी नसेल तर सरळ औषधांची पोतडी त्यांना दाखवा. समजा, दोन्ही डॉक्टरांनी एकाच प्रतिजैविकाचे किंवा इतर एकल औषधाचे वेगवेगळे ब्रँड लिहून दिले तर, हा डबल धमाका पेशंटच्या जिवाचे काय करेल सांगता येत नाही. म्हणूनच पेशंटने डॉक्टरांनी दिलेल्या प्रिस्क्रिशनला जिवाभावाने जपावे. लक्षात असू द्या, हा वैद्यकीयच नव्हे तर कायदेशीर दस्तावेज आहे. डॉक्टरांकडून ही चिठ्ठी मागून घ्या. अक्षर लागत नसेल तर त्यांच्याकडून ते समजून घ्या.

असो ! मागील भागात आपण बघितले की इन्फेक्शन किंवा संसर्गाच्या तीव्रतेनुसार त्याचे वर्गीकरण केल्या जाते. ढोबळ मानाने बघितल्यास जितकी जिवाणूंची संख्या जास्त तितके इन्फेक्शन तीव्र. मात्र त्यासोबतच रोग्याची प्रतिकारशक्ती, त्याच्या सभोवतालचे वातावरण, त्याचा आहार-विहार, त्याच्या वैयक्तिक स्वच्छतेची पातळी, असे अनेक मुद्दे महत्वाचे असतात. म्हणजे बघा, आपल्या अंगणात कचरा झाला तर आपण झाडूने तो कचरा स्वच्छ

करतो. झाडू वारंवार वापरल्यावर तो फेकावा लागतो. पण मुळात कचराच होऊन नये यावर उपाय-योजना करायला हवी. मी आपल्याला संसर्गाच्या वाढत्या तीव्रतेची थोडकीच उदाहरणे देते. सोअर थ्रोट (घसा खवखवणे), न्यूमोनिया (फुफ्फुसाचा संसर्ग) आणि मेनिंजायटिस (मेंदूज्वर). यांत जिवाणू एकच असला तरी देहाच्या ज्या भागाला संसर्ग झाला आहे ते महत्वाचे. लोअर अँटिबायोटिकस आपण बरीच वर्षे बघतोय, त्यांचे दुष्परिणाम आपल्याला माहित आहेत, पण नवीन औषधांचा आपला अनुभव तोकडा असू शकतो. नवीन प्रतिजैविके तुलनेने महाग आहेत, तेव्हां डॉक्टर नवीन स्ट्राँग अँटिबायोटिक द्या अशी मागणी डॉक्टरांकडे करणे अनुचित आहे.

यावरच अधिक चर्चा पुढील भागांत!

आठवणी

ते खळखळणारे पाणी
ती पाठीवर निथळती वेणी
ती झोपाळ्यावर गाणी
आजीच्या डोळ्यात दिसणारी
ती गोड कहाणी. !

ती पोळी निखाऱ्यावर ची
वर धार साजुक तुपाची
चव आईच्या हाताची ,
पुसट होत विरली
ती वलये ही धुरांची !

ती फुले बागेमधली
परडीत वेचलेली ,
हळूच चिमटीत धरताना
फुलपाखरे उडणारी ,
सारे स्वप्नात वाटे
यावेत ते फिरूनी. !

ठिक्कर लपंडाव हुतुतु ,
पतंग भवरे वाटीदांडू ,
आवाज कुठूनसा
''नका रे भांडू''
गलका हल्ला होत अंगणी
अजून घुमतो कानी !

तिखटमीठ अन् कच्ची कैरी ,
अढीतले आंबे , पेरूच्या फोडी .
पेपरमिंट लिमलेट मैत्रीत देण्या
चिमणीच्या दाताने कुणी तोडी.
दिवस ते पुन्हा न येणे
आता केवळ आठवणी !

दसरा दिवाळी संक्रांत होळी
आता बंद दरवाजात ,
उन्हाळ्यातील आइस्क्रीमची
आता न बघायची वाट
सिनेमातील लाखांच्या गोष्टीची
कोटींत आता मोजणी. !

गीता गद्रे (म.प्र.)

भा जी वा ला

भाजीवाला आला भाजीवाला आला
भाजी विकण्याला भाजीवाला आला

दिवाळी मध्ये चिवडा करण्याचा
कढीपत्ता घेऊन भाजीवाला आला
भाजीवाला आला बीट विकण्याला
पालक घेऊन भाजीवाला आला

मेथी घेऊन भाजीवाला आला
चुका आणि शेपु घेऊन आला
भोपळा देखील बाजारात आला
दहा रुपये भाव आहे त्याला

लाल भोपळाही विकायला आला
काशिफळाचा स्वादच निराळा
काकडीचे काप करुन खा
कोशिंबीरीही आहारात असू द्या

भेंडी, कोबी आणि फरसबी
चवळी, वाल, शेवगा,तोंडली,
पारसे दोडके, शिराचे दोडके,
वांगे, कांदे, बटाटे या सर्वांना
विकण्याला आला भाजीवाला आला

– श्रीपाद अनंत दसरे
छत्रपती संभाजीनगर
९९७५९५०८०१

वीरकन्या झालीस तू

आठ दिवसासाठी अंतराळात झेपावली,
नऊ महिने राहून आली !
फ्लोरिडाच्या तटी अवतरली,
सुनिता अंतराळ कन्या झाली !!
स्पेसलीश स्वारी आली भूवी,
सतरा तासांची सफर नवी !
क्षणोक्षणाला रोमांचक कहानी,
गगनी मावेना हर्ष भगिनी फाल्गुनी !!
वीरकन्या आहे तू भारतभूची,
तिरंगा फडकत आहे अंतरीक्षी !
बासष्ट तासांची तुझी शतपावली,
विक्रम नवा तुझा अंतरीक्षी !!
ताऱ्यांशी केले संवाद गूढ,
नभांगणात घेतले लूढ !
कधी गुरूच्या कक्षेत भिरभिरली,
कधी शून्यत्वाच्या कवेत लहरली !!
नितळ अंतराळी शोधुन आणले,
जीवन रहस्ये ओळखून आले !
पृथ्वीला प्रेमाने आलिंगन दिले,
नव्या दृष्टिकोनाने नवे स्वप्न विणले !!
हे धाडस तुझे प्रेरणादायी,
सर्वस्व तुझे अनमोल गाथी !
किरणमयी तुला सलाम प्रकाशदायी,
सुनिता अंतराळाचे सर्व विक्रम माथी !!

– प्रदिपगुरूजी पिंपळनेरकर
मु.पो. पिंपळनेर ता. साक्री जि. धुळे,
९८२३११३५९४

किती सांगावे तुजला

थांब म्हटले, थांबावे
मागच्यांना जाऊ द्यावे

पुढे पुढे नको करू
उगी डोळा नको भरू

तूच नसे इथे एक
नीट एकदा तू ऐक

एका पेक्षा असे एक
भारी आहेत अनेक

खुर्ची मोह धरू नये
खुर्ची पाठी पळू नये

दिला शब्द ना पाळसी
किती गोष्टी विसरसी

खोटे नाणे खोटे रूप
याचे कुणा ना अप्रूप

किती सांगावे तुजला
कोडे पडते मजला

– अरुण वि.देशपांडे-पुणे
९८५०१७७३४२

वास्तव....

हाडवैरी वादळाला थोपवू कोठे
भांडणाऱ्या माणसाला थोपवू कोठे

वृक्षवेली करपलेल्या बघ उनाने
फडफडे बागेत पाला थोपवू कोठे

लाचलुचपत सवय झाली बँकही बुडली
चोरट्यांना भाव आला थोपवू कोठे

मंदिरी जमलेत भाविक आर्त झालेले
दांभिकाचा मुक्त घाला थोपवू कोठे

पोरटी शिकवून गेली तत्त्व मोठे मज
सागर तिथे थक्क झाला थोपवू कोठे

– प्रकाश रामचंद्र क्षीरसागर
९०११०८२२९९

माहेर...

डोंगरा पार
ते माझे माहेर
तसेच सासर
मिळाले

प्रेमळ सासू
जणू जशी आई
शोभते विठाई
पांडुरंगा

आदर विनयी
दीर असा छोटा
बंधु धाकटा
शोभतो

सुशील सुंदर
गोड ही नणंद
म्हणून आनंद
वाटतो

सौभाग्य माझे
असा माझा धनी
कुंकवाच्या खाणी
आयुष्यात

– बलराज संघई
९४२००१५१०८
छत्रपती संभाजीनगर

आहे

हाती हात आहे,
तुझी साथ आहे,
मी गात आहे,
पुढे जात आहे,,, १

पणतीची वात आहे,
प्रणयाची रात आहे,
संकटावर मात आहे,
लेकराचा भात आहे,,,, २

तुझी बात आहे,
टाकली कात आहे,
अशी रीत आहे,
तुझी प्रित आहे,,, ३

थोडी भीत आहे,
मोठी भिंत आहे,
जरा भ्रांत आहे,
तरी शांत आहे,,, ४

– सौ. मनोरमा बोराडे
छत्रपती संभाजनगर

तुझी उत्तुंग भरारी

तुझी उत्तुंग भरारी
भिडे आज आभाळाला
माझा सलाम माऊली
तुझ्या कार्य कर्तृत्वाला...१

चार भिंतींची चाकोरी
जोतिबांनी दूर केली
शिव्या -शाप झेलूनिया
हाती लेखणी गं दिली...२

थोर सावित्री माऊली
तिने लावियेला लळा
लेकीबाळीं साठी साऱ्या
दिला शिक्षणाचा डोळा...३

साऱ्या क्षेत्रामध्ये दिसे
तुझ्या कर्तृत्वाचा ठसा
जपतेस जन्मभर
माय सावित्रीचा वसा...४

जिजा सावित्रीच्या लेकी
वाटे आम्हां अभिमान
वाढविली जगतात
माझ्या भारताची शान...५

कल्पनेची ती भरारी
सुनिताने पुर्ण केली
गवसणी घालूनिया
आज आकाशाला आली...६
आज आकाशाला आली...

– सौ.शारदा श्रीकृष्ण वानखेडे-चोपडे,
परभणी ९८२३०६६६०६

कविता कधी लिहिते?

कविता कधी लिहिते
अनुत्तरित हा प्रश्न
मनाला जेव्हा स्फुरते
तेव्हा कविता लिहिते....१

विद्यूलतेसम क्षण
येई मनात तत्क्षणी
घेते मी हाती डायरी
मोरपंखी ती लेखणी.....२

जेव्हा होतात ते मनी
तीव्र आघात वेदना
जाग्या होतात तेव्हाच
कवी मन संवेदना.....३

एकांतात बसताना
मनी असंख्य लहरी
हृदय तळातील शब्द
उसळल्या सागर
लहरी.....४

अन्याय नी भ्रष्टाचार
षडयंत्र होई मोप
कविता उगम मनी
लेखणी चाले तोफ ५

लेखणी शस्त्र ते भारी
वार करी हृदयावरी
संकटे आरोप न्यारी
झेली वार अंगावरी....६

भावनांचा कोंडमारा
मांडते लेखणी सारा
नैराश्य , दमन, दुःख
यांना मिळेना रे थारा.....७

प्रेम विरह भावना
माया वात्सल्य ममता
अभिव्यक्तीची ती ग्वाही
वेल्हाळ अनंत
क्षमता.....८

– सौ. जयश्री अर्जुन मुंडे
अंबाजोगाई

ये गं ये गं चिमणे गं...

ये गं ये गं चिमणे गं
घरट्यात लवकरी
संध्याकाळ झाली फार
वाट तमाची अंधारी

पश्चिमेसी गेला भानू
चारा आणलासे घरी
वाट तुझी पाहतो मी
ये गं सखे लवकरी

जाऊ नको फार दूरी
सिमेंटच्या अरण्यात
स्वच्छंद विहार येथे
तिथे नार्थ जगण्यात

इथे सारी चिव चिव
तिथे फक्त काव काव
नको ओलांडू तू शीव
येगं सखे चिव चिव

बरे झाले आलीस तू
पूर्ण चंद्र आता पाही
सखे, मी तुझा विठ्ठलु
तूच माझी सखी राही

काड्यांचा गं हा संसार
स्वाभिमानाचे गं सार
साथ देऊ आर पार
जन्मोजन्मींचा संस्कार

– हसरा चंद्र

मी भोई...

मी भोई परिस्थितीशी लढतो आहे
लढता लढता खचलो तरी
पुन्हा नव्या जोमाने लढतो आहे
लेकरा बाळांसाठी जगतो आहे...

पाठीला मारा पोटाला मारू नका
पोटाला मारुन आमच्या
का.? आक्रमक आम्हाला करता आहे
हिताबाहेरचे नियम अटी घालून
का.? आम्हाला गुन्हेगार बनवत आहे
आमचं नाही अस्तित्व कुंठ समजून
पायाखाली आम्हाला कुचलत आहे
मुठभर समाज समजून
तंबाखू सारखं मळत फुंकर घालत आहे
मी भोई परिस्थितीशी लढतो आहे
लढता लढता खचलो तरी
पुन्हा नव्या जोमाने लढतो आहे...

वेळप्रसंगी लढू आम्ही आमच्या हक्कासाठी
नियम अटीत बांधून आम्हाला
दिल्या भाकरीचे सांगल्या कामाचे करता आहे
आम्ही हक्कासाठी ओरडतो आहे
तुम्ही आम्हाला डावलता आहे
पोटापाण्यासाठी मासेमारी आमचा धंदा
पिढ्यानपिढ्या चालत आला आहे
मासेमाऱ्यांची व्याख्या बदलून
तुम्ही जातीचा लिलाव करता आहे
मी भोई परिस्थितीशी लढतो आहे
लढता लढता खचलो तरी
पुन्हा नव्या जोमाने लढतो आहे...

जीवावर बेतनाऱ्या कामाला मिठी मारत
जीव मुठीत घेऊन जगण्याची हिंमत करतो आहे
वास्तवाच्या खुणा अवास्तवाच्या माथी चिटकवत
पोटापाण्याच्या थंड तळ्यात गरम रेत तुम्ही टाकत
आहे
आमच्या भाजलेल्या जीवनाला
सरकार तुम्ही अजून विस्तवाखाली ठेवता आहे
रस्त्यावर आणून आम्हाला
आमच्या आमच्यात भांडणे लावता आहे
रोजी रोटी बुडवत आमची
पोराबाळ्यांवर उपासमारी आणता आहे
मी भोई परिस्थितीशी लढतो आहे
लढता लढता खचलो तरी
पुन्हा नव्या जोमाने लढतो आहे...

भाजलेल्या भाकरीसारखं आयुष्य आमचं
आयुष्याभवती दारिद्र्याच वर्तुळ गिरवत आहे
इवल्याश्या आयुष्याची इवलीशी स्वप्न
पाहण्याचा हक्कही तुम्ही हिरावून नेत आहे
खोप्यात माझ्या जरा आनंद खुलतो आहे
आनंदाचे स्वप्न पाहणाऱ्या मालकाचे स्वप्न भंगवून
सरकार तुम्ही,नव्या नियमाचा फासा
आमच्या गळ्यात गुतवत आहे
मी भोई परिस्थितीशी लढतो आहे
लढता लढता खचलो तरी
पुन्हा नव्या जोमाने लढतो आहे...

– लक्ष्मण वाल्डे- कन्नड
छ.संभाजीनगर, मो.नं-८८८८६०६०६८

चिऊताई चिऊताई दार उघड...

चिऊ ताई कधीच दार उघडत नसे...
पण एका प्रचंड हुषार चिमण दादाच्या लक्षात आले...
त्याने त्याच्या चिऊला सांगितले...

ते कावळे इतक्या वर्षांपासून म्हणतात...
तुला अतिशय आदराने म्हणतात...
चिऊ ताई चिऊ ताई दार उघड...
तू का नाही उघडत...
चिऊ म्हणते...
चिमण राजा तुझ्यासाठी...

आपली संस्कृती, परंपरा...
याची जबाबदारी आमच्याकडेच ना!
अग, पण आता तसा विचार करू नको...
फक्त आपल्या घरट्याचा...
आपले घर, व्हिजन खूप मोठे करायचे आहे...

त्या साठी...
कोणीही आले आणि म्हणाले...
चिऊ ताई चिऊ ताई दार उघड...
की लगेचच उघडायचे...
आणि आत घेऊन टाकायचे...

तू किती दिवस स्वतःला कोंडून ठेवणार?
तुला पंख दिले आहेत...
ते उंच आकाशात भरारी घेण्यासाठी सुद्धा...
मग पहा बदल...

आता फक्त कावळेच नाही म्हणणार...
काही कोल्हे,लांडगे,घुबड...
वगैरे वगैरे बरेच जण...
दार वाजवतील...
चिऊताई चिऊताई दार उघड म्हणून...

अग, आपली संख्या खूप कमी आहे ना...
आणि आपल्याला पण देश, विदेशी ठसा उमटविला हवा...

मग चिऊ ताई तू बदल...
अनेक चिऊ ताईना पण सांग...
चिऊ ताई खूष झाली...
ती चांगलीच ट्रेन झाली...
पाहता पाहता...
स्पर्धेत यशस्वी होऊ लागली...

अगदी वाघ, सिहं, कोल्हे, लांडगे पण...
आदराने बोलू लागले...
चिऊताई चिऊताई दार उघड...
कावळे तर घाबरून गेले...
दार उघड म्हणायला...

मग तेच कावळे...
बदनामी करायला लागले...
संस्कृती, परंपरा वगैरे वगैरे...
तिनी असे वागले पाहिजे...
तीने असे कपडे घातले पाहिजे...
तिचे काम प्रथम चूल मूल...
पण तीने आता उंच भरारी घेतली...

ती पण आता...
सांगत आहे...
माझे दार उघडेच आहे...
कोणीही या,कधीही या...

पण या मुळे...
चिमणीचे घरटे,गाणे मात्र...
हरवून गेले...
असे अनेकजणांना वाटते...
पण खरं तर...
तिच्या नवीन गाण्याचा अर्थ अजून समजला नाही...
तिच्या भरारीच्या गाण्याची भीती वाटत आहे...

– सतीश इंदापूरकर,
पुणे

कविता

मनातील भावनांना
देता रूप शब्दांचे
आकार घेते कविता
तरंग घेऊन भावनांचे..
कधी हसवते
कधी रडवते
शब्द मांडताना
मनाची घालमेल होते..
कधी विरहात
कधी प्रेमात
कधी एकांतात
जणू भावनांना भरती येते....
कधी हळवी
कधी धारदार
रचना साकारत
कविता जन्माला येते...
कल्पनेचे पंख लावून
शब्दाचे सामर्थ्य वाढले की
काव्य माझे जणू
गगनभरारी घेते...
अर्थ देते शब्दांना
वाव देते भावनांना
शब्दसरींनी मनातील
घुसमट वाहून नेते....
भावनांचा उद्रेक म्हणू की
अविष्कार शब्दांचा
कशाचीही सीमा नसावी
असा विस्तार असावा कवितेचा...

– सीमा गाडेकर
९४२३१७२३०५.

कवी..

शब्दांतूनचं बरसतो
कवितेतून लिहितो
कुठे म्हणून काय विचारता?
कवी स्वप्नात राहतो..

शब्दांच्या कल्पना
अशा काही जुळवतो..
जादूच्या विश्वात
शब्दांना खेळवतो..

संगीतबद्ध केलेल्या ओळींना
रूपडे छान देतो..
मनातल्या भावनांना
शब्दाचं स्थान देतो..

संवेदनशील मनाने
सारे जग पाहतो..
लिहितो मन लावून
शब्दांनी श्वास घेतो.

कवी मनाचा राजा
रवी पलिकडे पाहतो..
कुठे ही जाता जाता
शब्द सुगंध वाहतो.

– प्रतिभा

हे जरनल संपादक व प्रकाशक संजय व्यापारी यांनी १०१, सी विंग, सिल्व्हर स्पेस सोसायटी, विशाल नगर, पिंपळे निलख, पुणे-४११००१ (महाराष्ट्र) येथून प्रकाशित केले. (पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची आहे.
या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या प्रत्येक बातमी, लेख व जाहिरातींशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वाद पुणे न्यायालयाच्या कक्षेत) E-mail-jyotirmaysahitya@gmail.com, Mob. 7743918559